מראה יחזקאל על התורה — שלח

שלח לך אנשים כו' למטה אבותם תשלחו כו', כבר האריכו המפרשים בקושייתם ורש"י נדחק בפירושו אם תרצה שלח אני איני מצוה לך כו', וגם מה שהקשו למה שלח יהושע מרגלים ולא נתירא, עוד הקשו למה התחיל בלשון יחיד שלח לך וסיים בלשון רבים תשלחו.

והנ"ל דהנה בשליחות המרגלים היה לב' בחינות הא' בעבור לתור את הארץ ולחקור תכונתה והב' הוא לידע הדרך ומבוא המדינה לבל יתעו וכמ"ש משה לחובב והיית לנו לעינים, והנה על בחינה הראשונה צריך אנשים ידועים ונאמני רוח ובעלי שכל ומדע, אמנם לבחינה השנית יוכל לשלוח מי שיהיה כי בוודאי לא יתעו את עצמם, וע"כ לא שלח יהושע רק שנים אנשים דהיינו להראותם הדרך ומש"ה לא הלכו רק עד יריחו ואעפ"י שיהושע כבר היה בעצמו בארץ מ"מ עכשיו הלכו דרך אחר מערבות מואב ולא מקדש ברנע.

אמנם בימי משה לא הוצרכו ישראל כלל למורה דרך כי היה להם העניני כבוד ולכך מה ששלחו ישראל מרגלים היה לחפור את הארץ ותכונתה לפי שהיו מקטני אמנה ולכך שלחו י"ב איש מכל שבט ושבט איש אחד שכל שבט יאמין לנשיא שלו, אמנם עכ"ז משה בעצמו היה צריך למורה דרך כי העניני כבוד היו הולכים ע"י משה כמ"ש קומה ה' שובה ה' כו' שכ' המתן לנו ואל תתרחק וכ"כ מבואר במדרש כד נטלו ישראל כו' ופקיד מדברנא דאומתא כו' והובא בספר מפעלות אלקים, ועוד שלא רצה לסמוך על הנס שמא לא יזכו לעניני כבוד כמ"ש כי לא אעלה בקרבך אבל הישראל יכלו לסמוך על משה, וכמו כן איתא בגמ' (תענית כ:) גבי רב אדא בר אהבה שאחר יוכל לסמוך על זכותו של הצדיק ולא הצדיק בעצמו.

וזה"ש שלח לך אנשים פי' אם השליחות היא בשבילך לבד והיינו רק להורות הדרך ואז די אנשים, מיעוט רבים שנים, ויתורו את ארץ כנען היכן היא ובאיזו אקלים אבל אין צריכין ליתן דעתם על תכונתם בעבור שאני נותן לכם לאחוזה כי מן השמים ימסרוה בידכם, אבל אם איש אחד למטה אבותיו תשלחו לשון רבים שכל ישראל רוצים לשלוח כל אחד ממשפחתו ע"כ אני אומר לכם כל נשיא בהם שתשלחו צדיקים וטובים שלא יוציאו דבת הארץ רעה ויניאו את לבבכם כמו שהיה באמת, ובזה מיושבים כל הדקדוקים.

ויוציאו דבת הארץ כו', המפרשים האריכו להקשות מה היה חטא המרגלים הלא משה בעצמו אמר להם הרבה יותר עם גדול ורב ורם כענקים כאשר אתה ידעת ושמעת מי יתיצב לפני בני ענק, ונראה לי דחטאם היה דבנוהג שבעולם כשהמלך שולח מרגלים המה מחוייבים להשיב לו לבד בחשאי אם טוב ואם רע כדי שידע איך יתחזק במלחמה אבל לעם ואנשי המלחמה הוא יבשר טובות כדי שלא ירפה ידיהם וימס לבם, והנה כאן נאמר וישלח אותם משה ובתשובם נאמר וישיבו אותם דבר ואת כל העדה, וע"י כך הניאו את לבבם כנוע עצי יער מפני רוח והוציאו מחשבתם הרעה שרצונם היה להסב לבם להמרות פי השם וכן לא יעשה.

עוד נ"ל ליישב קושיא הנ"ל וליישב ג"כ מה דאיתא בגמ' ב"ב שבט לוי לא היה בכלל הגזירה וכ' רש"י והמפרשים לפי שלא טעו בעגל לפיכך חס עליהם הקב"ה וצוה שלא למנותם מבן עשרים, ולי נראה דהנה משה אמר (דברים א לז) גם בי התאנף ה' וכו', וצריך להבין במה חטא משה, ואמת נכון הדבר שגם משה חטא שנאמר וייטב בעיני הדבר, וידוע שיש שלשה סרסורי דעבירה והמה מחשבה דבור ומעשה, והנה על גוף העשיית העבירה הקב"ה מעניש יותר מעל הדבור, ועל המחשבה אינו מצרף למעשה רק סביביו נשערה מאוד, והנה כאן השליחת מרגלים היה עון פלילי כי לא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו, והנה המרגלים בעצמם חטאו במעשה שהלכו לרגל, והישראל חטאו בדבור שאמרו נשלחה אנשים לפנינו, ומשה חטא במחשבה שהוטב בעיניו ונתן להם מקום לטעות, והנה השנים עשר איש ששלחו היו לי"ב שבטים חוץ משבט לוי שלא שלח, וצריך לומר דהם האמינו ולא רצו לשלוח לפיכך לא נענשו.

ושמעו מצרים כי העלית בכחך הגדול כו' כי אתה ה' בקרב העם כו' ועתה יגדל נא כו', הדקדוקים שנפלו במקראות הללו מבוארים ובפרט מה שקשה למה לא אמר כל הי"ג מדות כמו שנאמרו לו ולמה התחיל בארך אפים.

והנ"ל דהנה כבר ביארנו עמ"ש כמה פעמים ביציאת מצרים שהיה בכח גדול וביד חזקה ובזרוע נטויה והוזכר כמה פעמים בתורה וגם נצטוינו להזכירה בכל יום כמה פעמים, והענין הוא כמו שביארתי בפ' כי תצא עמ"ש שהחזירו עטרה ליושנה כו' הן הן גבורותיו כו', וגם מ"ש מנין שאומרים גבורות ע"ש, והעיקר הוא שהגבורות הם צורך החסדים והם בעצמם חסדים שהקב"ה מתנהג בכח ועוז לכפות את מדה"ד שלא יקטרג, וכמו כן במצרים שקטרגו המלאכי השרת הללו עובדי ע"ז והללו כו' והיו ישראל נתונים בדין ופסע הקב"ה על מדה"ד והצילם, וע"כ מזכירין יציאת מצרים תמיד שהקב"ה עשה לנו ניסים אעפ"י שאין אנו כדאים כמו שאומרים בימים ההם [בזמן הזה] וכמ"ש גדעון (שופטים ו יג) ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו ע"ש בפירש"י, ואע"ג דכל האומר שהקב"ה ווותרן הוא כו' מ"מ הוא מוותר לפי שעה ומאריך אפו עד שיחזרו בתשובה.

וכ"כ טען משה לפני הקב"ה שאם לא תתנהג במדת הרחמים יאמרו מצרים שלכך הוצרכת להוציאם ביד חזקה ובכח גדול היינו בעבור תקיפותם שאל"כ למה המיתם במדבר ולא האריך להם אפו, ואין לומר שכבר מאס בהם הרי רואים השראת שכינתך ביניהם ועניני כבוד.

וזה"ש ושמעו מצרים אזי יאמרו כי מה שהעלית את ישראל בכחך הגדול וביד חזקה הוא ממצרים בעבור שהם היו תקיפים וקשים, שאין לומר שהיה בשביל שהישראל לא היו ראויים לגאולה והוצרכת לכפות את המדה"ד ולהאריך אפך הלא עכשיו ג"כ עין בעין נראה אתה וענך עומד

עליהם ואעפי"כ המיתם כאיש אחד וממילא יאמרו מבלתי יכולת ה' כו', ועתה יגדל נא כח ה' שהגבורות יוכללו בגדלות כשתמחול להם, והיינו כאשר דברת לאמר שמדבור קשה נעשה אמירה רכה, ה' ארך אפים שהכל ידעו ויאמרו כי הרבה להשיב אפו וינחם כרוב חסדיו.

סלחתי כדבריך ואולם חי אני כו' וכל מנאצי לא יראוה, צריך להבין מהו ענין הסליחה זו אחר שענש אותם בעונש גדול כזה איך נקרא סליחה, גם הדקדוק הידוע למה כתב כדבריך, ועוד שתיבת וכל מנאצי לא יראוה הוא למותר.

ונ"ל דהנה כבר ביארתי עמ"ש [אבות פ"ד א] איזהו גבור הכובש את יצרו איזהו עשיר השמח בחלקו איזהו חכם כו', דכל אדם צריך להיות מעביר על מדותיו ואיך יהיה זה והיינו כשידע נאמנה שאין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו וגם שנאתם וגם קנאתם אינו כלום ואך מה שיפסק לו מן השמים הן עושר או כבוד במקומו יושיבוהו ומשלו יתנו לו כידוע אמרם ז"ל, אך ידוע מאמרם ז"ל דלישנא בישא למיחש מבעיא ומכ"ש כששומע שחבירו מחרפו אעפ"י שאינו רשאי להיות נוטר לו שנאה רק ילמוד מזה מה שבלב חבירו אם הוא שלם עמו וכיצד ישמר ממנו שלא להתחבר עמו וילמוד טבעו ומהותו, וזה"ש איזהו גבור זהו הכובש את יצרו דהיינו שמעביר על מדותיו ואינו נוקם ונוטר ואיך יהיה זה וע"ז אמר איזהו עשיר השמח בחלקו אימתי יהיה עשיר כזה כשיהיה שמח בחלקו באמונה שלימה שמה שנקצב לו מן השמים יבא לו ממילא אעפי"כ איזהו חכם הלומד מכל אדם דהיינו שמעסק ביש הלז הוא לומד מה שבלב כל אדם שבג' דברים האדם ניכר וא' מהם בכעסו שמזה ניכר גובה רוחו ועזות מצחו שאפילו שכינה אינה חשובה נגדו ורוע לבבו לבזות בני אדם. אך לפעמים משגה הוא וע"כ כשבא אח"כ לפייס את חבירו הוא מחוייב לקבל ממנו ולמחול לו בלב שלם כשרואה שמתחרט באמת.

והנה הישראל לא היו מתחרטים בעת הזאת שהתפלל משה ולכך לא היה למשה שום לימוד סנגוריא על ישראל רק שהקב"ה יחוס על כבודו לבלתי יתחלל בין הגוים, ולזה השיב לו הקב"ה הן אמת שאני מוכרח לסלוח וסלחתי רק כדבריך כמו שאתה ממליץ ומתפלל לבלתי יתחלל שמי כמ"ש ושמעו מצרים כו' אבל איני יכול למחול להם שהם ירויחו ויהיו חוטא נשכר ושורת הדין נותן שלא יבואו לארץ ישראל, וזה"ש וכל מנאצי לא יראוה אחרי שהם עדיין מנאצי ואינם מאמינים אינו בדין שיראוה ואעפ"י שחזרו ואמרו כי חטאנו מ"מ כבר היה אחר השבועה.

ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת והיה לכם לציצית, התכת הכתובים קשה להולמם כיון שכבר קראם ציצית מה זה שחזר ואמר כשיתנו עליו פתיל תכלת והיה לכם לציצית, ועוד הול"ל על ציצית כנפיהם כו' והיו לשון רבים, ועוד כיון שתכלת ולבן אינם מעכבים זה את זה א"כ עכשיו שאין לנו תכלת למה לא יותר כלאים.

והנה שלמה המע"ה אמר (קהלת ט ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר, הנה למצות ציצית יש ג' פירושים הא' היא לשון חוטין ופתילות כמ"ש בציצית ראשי, והב' היא לשון הבטה כמ"ש מציץ מן החרכים, והג' היא לשון זוהר ע"ש ניצוצין דינור וכמו נתן דצוציתא לפי שהיה נר דלוק על ראשו על שעשה מצוה גדולה כדאמרי' בגמ', וכמו כן הוא בראש כל הצדיקים חופף עליהם כבוד השכינה ויופיע עליהם זוהר שפעו אשר לא ניתן רשות לעין לראות וכמ"ש בזה"ק [ח"ג קפ"ז ע"א] ע"פ החכם עיניו בראשו וכי באן אתר עינוי דבר נש, אלא תמן תנינן לא יהלך אדם בגילוי ראש בגין דשכינתא שריא על רישיה כו' וכד עינוי תמן לינדע דההיא נהורא דאדליק על רישיה אצטרך למשחא בגין דגופא דב"נ איהו פתילא כו' ע"ש בפ' בלק.

והנה זהר הזה הוא אור תכלת שהוא כסא לאור הלבן כמו בנר גשמי, והיינו דאיתא בזוה"ק כמה פעמים אשא חוורא אשא אוכמא אשא ירוקא, שזהו כינוי לחסד דין ורחמים, וזה"ש בזוהר הקדוש פ' קדושים [פ"ו ע"ב] שלכך הותר כלאים בכהן גדול שנכנס למקדש וגם בציצית לפי ששם הענינים בשלימות ומתאחדין ע"ש ע"פ דרשה צמר ופשתים כו', והיינו כי קין והבל היו ב' הפכיים שקין הקריב פשתן שמכחיש האדמה לז' שנים כדתנן השוכר שדה לז' שנים שנה ראשונה יזרענה פשתן, אבל כשהאורות מיוחדים באחדות גמור אזי אין פירוד בין צמר ופשתן, וע"ז מורה אש התכלת החופף על הצדיקים המורה על האחדות, ולכך הותר כלאים בציצית כשיש תכלת, משא"כ כשהלבן בבגד והיינו בזמן הזה שאין היחוד במילואו וטובו ומ"מ חסדי ה' לא תמנו אין לנו רק לבן, וע"ז אמר שלמה בכל עת יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט ח) ר"ל שזה לא יחסר לעולם, אבל כשתרצה לזכות להתכלת אזי ושמן על ראשך אל יחסר תתן שמן להנר על ראשך להדליק הפתילה והיינו שתהיה עיניך בראשך כמ"ש החכם עיניו בראשו וכמ"ש בזה"ק הנ"ל, ולזה נאמר כאן ג"פ ציצית רומזים לג' פירושים הנ"ל.

וזהו ביאור הכתוב ועשו להם ציצית היינו כפשוטו החוטין שזה לא יחסר לעולם והיינו הלבן שעל כנפי בגדיהם זה יהיה לדורותם לעולם לא ימיש, ועוד צוה לשלימות הדבר ונתנו על ציצית לשון הבטה שהחכם עיניו בראשו עפעפיו יבחנו לציץ על הכנף הידוע כנף רננים בצל כנפי השכינה החופפת שם שיהא הגוף פתילה לתכלת היינו אשא ירוקא הנ"ל שאל יחסר שמן מראשו ואז יתקיים בו והיה לכם לציצית לשון הופעה כמו נתן דצוציתא שיאר ה' פניו אליו כדרך שבא לראות כו' להיות דבוק באור פני מלך חיים.

חידושי אגדה לחתונהעל כנפי בגדיהם כו' צ"ל תיבת לדורותם ל"ל, עפימ"ש בס' אור הגנוז ע"פ למען תזכרו שעשיית הקשרים יהיה לכוונה זו כדי שתזכרו את המצות כו', דאל"כ אינו פועל כלום בעשיית הקשרים, וכמו כן הציצית מצילין מהרהור עבירה כמ"ש בגמ' (מנחות מד.) שבאו הציצית וטפחו על פניו, ואשה נקרא כנף בגדו כמ"ש ופרשת כנפיך כו', בבגדו בה, וז"ש על כנפי בגדיהם כשישאו אשה יהיה בשביל לדורותם לשם שמים להעמיד תולדות, ואז תעשה המצוה הפעולה שלה להציל מהרהור עבירה, ולא תתורו אחרי לבבכם כו', ויתנהג בדרך הישר ועשיתם את כל מצות ה'.